

Srđan Valjarević

KOMO

 Laguna

1.

Bio je utorak, bio je početak novembra, bio je sunčan i topao dan, i nikako nisam znao baš tačno, ni zbog čega, ni zašto, ni kako se to desilo, ništa nisam tada znao, ali eto, tako je bilo, našao sam se u tom avionu za Cirihi, sedeo sam na svom sedištu, u avionu švajcarske avio-kompanije. U Cirihi je trebalo da presednem u avion za Milano. To sam znao. U Milanu je trebalo da me sačeka vozač i da me prebaci do mesta Belađo, na jezeru Komo. To je bilo sve što sam znao. Imao sam pasoš sa italijanskom vizom koju sam bez problema dobio u Beogradu, nešto novca kod sebe, i imao sam u džepu poziv od te strane fondacije, bio sam tada, za njih, još uvek, nekakav mladi pisac iz Srbije, koja je bila u očajnom stanju, i u kojoj je bilo loše živeti. I ne znam kako, i nikada to nisam ni saznao, ali dobio sam tu stipendiju, da mesec dana provedem na jezeru Komo, da tamo radim i pišem na miru. To je bila njihova ideja, ne moja. Mene tada nikakav rad i nikakvo pisanje na miru nije zanimalo. Nikakav rad me tada uopšte nije zanimalo.

Od objavljivanja knjiga sam već odustao. U Srbiji je zaista bilo jako loše, bilo je užasno, ali meni i ne toliko, mogao sam da preživim, to mogu da kažem, radio sam razne poslove pomalo, i živio, uspevao u tome. Pisao sam jedino kratke priče za jedne dnevne novine povremeno, plaćao sam stan time, i jeo sam i pio, i uglavnom pio, i uopšte živio nekako, ali od pisanja najmanje. Pisao sam i nešto samo za sebe, u obične male sveske, i s tim nisam imao nikakve ozbiljne namere, niti bilo kakve ambicije. Kada mi je neočekivano stigao poziv za Komo, od Rokfeler fondacije, uredno sam ga popunio, i na njihovo pitanje šta ću da radim tamo, napisao sam da ću da pišem roman. Pio sam pivo dok sam pisao kratku skicu za taj roman, sve sam izmislio, moj prijatelj Vlada je sve to prevodio na engleski, i onda se umesto mene dopisivao s njima još neko vreme, i poslao im nazad taj formular, u moje ime. Pravio sam mu društvo, pio pivo i učio engleski od njega. Nismo dugo čekali odgovor, stigao je zvaničan poziv, i ja sam bio spreman. Ljudi su tada neprekidno napuštali zemlju. Ljudi su i inače, stalno i oduvek, napuštali ovu zemlju. Ja sam otišao samo na mesec dana, a moj prijatelj Vlada je bio taj koji je sve to odradio i zaslužio.

Predao sam putnu torbu na aerodromu i nisam bio sasvim siguran u to šta sam sve spakovao u nju. Bio sam pijan kada sam se pakovao. Nabrajao sam u sebi samo stvari za koje sam već znao da sam ih zaboravio: neku knjigu, adrese nekih ljudi, nešto od pribora za higijenu, to sigurno, jednu jaknu i jedan džemper. Ali znao sam, da kada se budem tamo negde već smestio, videću tek onda da toga što sam zaboravio ima još. Ipak, bilo mi je svejedno. Bio sam mamuran dok sam razmišljao o svemu tome,

---

slušao sam u avionu razgovor dve devojke na sedištima ispred mene, njih dve su putovale u Švajcarsku, i shvatio sam iz njihovog razgovora da je jedna od njih pevačica i da tamo peva po kafanama u kojima se skupljaju „naši ljudi“. Ta pevačica je rekla: „Ma fali mi još tačno četrdesetak hiljada franaka, i onda ću sve da imam, i kuću, i garažu, i auto, i bazen, i sve ću da imam...“

Užasno mi se spavalo, i žmurio sam, i razmišljao kako je ipak dobro što se ovakve neočekivane stvari dešavaju u životu, jer da ih nema, poludeo bih. Sigurno bih poludeo. Prethodnu noć sam proveo u kafani s prijateljima, u Bulevaru, kod pijace, pili smo, kao i obično, ali ovaj put smo pili mnogo više, imali smo razlog, išao sam na put, i ispraćali su me; retko ko od nas je išao na neki put u to vreme, nismo bili od onih kojima se odlazilo i nismo bili od onih koji su imali novca za putovanja, i zato smo pili do duboko u noć. Jedan prijatelj je prosuo kofu s vodom, za mnom, kad smo se rastajali. To je bilo za srećan put. Pri-sećao sam se toga u avionu, i baš tad, dok sam se prisećao svega od prethodne noći, ona pevačica na sedištu ispred mene, rekla je: „Jebem ga u usta, nikako da se razvede od te njegove žene...“ Mislila je na nekog muškarca o kojem je pričala svojoj saputnici.

Stjuardesa je donela hranu u plastičnoj kutiji, zatražio sam joj pivo i rekla mi je da nemaju pivo, samo sokove, flaširane vode, čajeve i kafu. Rekao sam joj da bi mi pivo baš prijalo, i da novac nije problem, platiću, a i pilo mi se pivo, bio sam užasno mamuran, i pivo sam baš želeo. Razgovarali smo na engleskom. Ponovila je da nemaju pivo. I rekla je da imaju neke tablete, ukoliko se plašim letenja. Bio sam mamuran i plašio sam se svega, i samo

mi je bilo potrebno pivo, to sam joj i rekao, i da mi nisu potrebne nikakve tablete, da mi jedino pivo može pomoći, ali ona me je začuđeno slušala i gledala. Rekla mi je nešto na nemačkom, otišla i vratila se sa jednim kolegom, visokim muškarcem, sa brkovima, koji me je, nasmejan, na engleskom ljubazno pitao u čemu je problem.

„Nema ga, nema nikakvih problema, samo bih voleo da popijem pivo“, rekao sam mu.

„Imamo belo vino, i flašice viskija i votke, ako baš mora alkohol, ali to se plaća“, rekao je.

„Ne, nije problem novac, i nije problem u alkoholu, samo sam jako mamuran, i pivo će mi jedino prijati, to je zaista sve“, rekao sam iskreno.

Nasmejao se. Rekao je nešto na nemačkom stjuardesi koja je stajala pored njega, a onda se i ona nasmejala.

„Znači mamurluk. I meni prija pivo kad sam mamuran. Mogao bih da vam sredim par flaša hajnekena“, rekao je.

„Ako bi moglo tri flaše, to bi mi bilo odlično.“

„Neće trebati više?“, pitao je tiho.

„Ne, sigurno, tri flaše će biti dovoljno“, rekao sam.

„Biće sve u redu. Sredićemo to... I uživajte u letu“, rekao je i smeškao se.

„Hoću, uživaću, i hvala vam“, odgovorio sam.

Dobio sam tri flaše piva, platio ih, i onda je zaista sve bilo u redu, onda mi se i stjuardesa smeškala, jedno pivo sam popio odmah, onda pojeo hranu iz plastične kutije, i posle toga pijuckao drugu flašu piva. Opustio sam se. Avion je leteo. Gledao sam oblake, bilo je vedro. Bio je to miran let. Popio sam i treću flašu. I avion je sleteo.

Na ciriškom aerodromu nisam imao mnogo vremena, nekih dvadesetak minuta sam proveo u čekaonici, i mislim da sam bio jedini bez mobilnog telefona. Bio je to poslovan svet, ili su meni bar tako izgledali, ili su prosto ubijali vreme telefonirajući, svejedno. Bilo mi je dosadno, pa sam tri puta išao do klozeta: jednom sam obavio nuždu, dvaput sam otišao onako, da pijem vodu i da se umijem. Kada sam treći, poslednji put izašao iz klozeta, nekoliko poslovnih ljudi me je posmatralo. Niko ne voli kada se neko drugačije ponaša, i još na aerodromu, valjda je to razlog, terorizam, bombe, to mi je padalo na pamet, ili se ljudi naprosto plaše letenja. A ja sam samo iz dosade išao u klozet, samo tri puta, to i nije mnogo. Ubrzo, ušao sam u avion, avion je poleteo, popio sam jednu mineralnu vodu, i avion je sleteo na Malpensa aerodrom, u blizini Milana. Bio je to baš kratak let. Pokupio sam torbu, prošao pasošku kontrolu i carinu bez problema, pokazao sam samo poziv od fondacije i sve je bilo u redu, bila je to Rokfele-rova fondacija, naravno da je sve bilo u redu, i video sam čoveka kako drži tablu na kojoj je pisalo: Belado centar. I ispod toga krupnim slovima moje ime i prezime. Mahnuo sam mu, on je prišao i sagnuo se da uzme moju torbu.

„Ne, u redu je, mogu sam“, rekao sam.

„Ne, ne, to je moj posao“, rekao mi je.

„Ma u redu je, nije teška torba, nije neki problem.“

„Ne, izvinite, to je moj posao“, rekao je ozbiljno.

Pustio sam ga. Dohvatio je torbu i stavio je na rame. Pokazao mi je kuda da krenemo. Prvi put sam se, u svom životu, dok sam hodao iza tog čoveka koji je nosio moje stvari, osetio koliko glupavo, baš toliko i gospodinom. Što

znači baš izuzetno glupavo. Ali nije bilo toliko loše, kao da smo se on i ja igrali nečega. Otimali se oko torbe. I to je bilo u redu. Došli smo do putničkog kombija, on mi je otvorio vrata i smestio sam se unutra. Sedište je bilo kao ono u avionu. Bilo je udobno. Vozili smo se oko sat i po, već je bio potpuni mrak, i bila je baš gusta magla, sa sitnom kišom, i osim drugih automobila i svetlećih farova ništa se nije videlo, nekoliko puta sam zadremao i uhvatio vozačev pogled u retrovizoru. Mislim da mu je moje ponašanje bilo neuobičajeno, tako mi je izgledalo, pošto mi je padala glava jer me je hvatao dremež, a možda je očekivao i nekoga drugog, drugačijeg, starijeg, nismo ništa razgovarali sve to vreme, i samo kad smo stigli, on je rekao:

„Evo, ovo je Belado.“

„Lepo je mesto, lepo izgleda“, rekao sam.

To zaista ništa nije značilo, to sam jednostavno morao da izgovorim, i bilo je potpuno besmisleno, jer se ništa nije ni videlo. A i naš razgovor je bio besmislen. Bio je potpuni mrak. Veliko tamno brdo, krovovi kuća, nazirala se tamna voda jezera Komo, i videla su se samo mutna ulična svetla. Bila je noć i nije bilo ljudi. Stigli smo do podnožja tog velikog brda, prošli smo kroz ogromnu čeličnu kapiju, koja se odmah zatvorila za nama, i stigli do velike kuće na kojoj je pisalo „Vila Maraneze“. Tu me je sačekala gospođa Bela, kako mi se predstavila, sitna starija žena s kratkom kosom, domaćica vile, i domaćica celog brda. Upoznali smo se. Pokazala mi je radnu sobu u prizemlju, i onda smo otišli na sprat, do mog apartmana, koji mi je bio prepušten na mesec dana. Zatim me je pozvala na večeru u glavnu vilu, „Vilu Serbeloni“. Objasnila mi je

kako da najlakše stignem do nje i otišla. Sve je išlo brzo. Smestio sam se, spustio torbu, soba je bila potpuno bela, sve je bilo belo u njoj, krevet, plakar, zidovi, fotelje. Lepo je izgledalo. Mirisalo je na lavandu. Ili na čaj od nane. Nisam bio sasvim siguran. Presvukao sam se i otišao do te glavne „Vile Serbeloni“. Tamo su me uslužili, dobio sam i pojeo šniclu, pirinač i šargarepu, popio nekoliko čaša crnog vina i posle toga nekoliko čaša mineralne vode, imao sam svog konobara, koji mi je rekao da ne moram da žurim, onda sam mu tražio još vina, on mi je sipao, i zatim mi je objasnio u koje vreme se služe obroci, ali i da ću za nekoliko dana sve već sam naučiti, i da mi neće biti potrebna ničija pomoć. Pozdravili smo se i vratio sam se u svoj apartman.

Bilo mi je drago što nisam zaboravio svoj mali tranzistor, otišao sam do kupatila, našao neku stanicu sa pristojnom muzikom, pustio vruću vodu i legao u kadu. Ispružio sam se. Kada je bila duža od mene, mogao sam čak malo i da zaronim, da se odgurnem nogama i da budem celim telom u toj toploj vodi. Pošto tako često nisam znao šta ću sa sobom u životu, pomislio sam: evo, sada ću moći da vidim kako to izgleda u toj „Vili Maraneze“, na jezeru Komo.

Posle sam se izvalio na veliki krevet za dve osobe, i vrteo stanice na tranzistoru, i na dugim talasima pronašao neku hrvatsku radio-stanicu. Javili su da je beogradski *Partizan* pobedio zagrebački *Zagreb* u košarci, što me i nije posebno dotaklo, osim što sam napokon razumeo svaku izgovorenu reč. Bio je to moj jezik. Čak i posle svih ratova, ipak sam razumeo svaku reč, to nije moglo da se

promeni... A onda sam slušao neke vodioce i muziku iz Hrvatske, tiho, i tako zaspao.

To je jedna od čudnih stvari sa tim malim tranzistorom koji staviš na grudi, ili blizu uva, i imaš utisak da ti neko nešto šapuće, na bilo kom jeziku, svejedno je, i uspava te tako.

2.

Spavao sam dugo, do deset sati. Bio sam umoran od tog mamurnog dana, i od putovanja, i naspavao sam se. I sve se tako brzo izdešavalo, i napokon sam bio potpuno trezan, i skroz u nečem novom. Toliko drugačijem. Sve je i mirisalo drugačije. I bilo je tako čisto. Čuo sam kako neko otključava vrata. Spremačica je ušla, pitala je da li je slobodno. Brzo sam se okrenuo na stranu i ponovo zažmurio, pravio se da spavam. Ona je tiho izašla. Doručak se služio do devet sati, i već sam tada zaključio da sigurno neću da se budim da bih doručkovao, tih mesec dana, jer sam imao sve uslove da ne ustajem rano. Sišao sam do radne sobe, napravio kafu i seo za sto. Otvorio sam prozor i odatle sam gledao na veliko, ali sada plavo jezero, i na ogroman zeleni park „Vile Serbeloni“, i, u pozadini, na bele vrhove sivih planina, ispresecane gustim tamnim oblacima. Bilo je prepuno boja. Vazduh je bio vlažan, i bilo je mirno i tako tiho, pojačao sam mali tranzistor, pronašao neku italijansku stanicu sa muzikom, i pio sam kafu.

A onda mi je, odjednom, sve bilo i neobično i smešno: sedeo sam u studiju, kako su zvali tu radnu sobu, u prizemlju vile, imao sam kompjuter, štampač, malu biblioteku, uglavnom s enciklopedijama, ali bilo je tu i još nekih knjiga, i imao sam aparat za kafu, i frižider sa sokovima i mineralnom vodom, i činiju punu svežeg voća. Uključio sam kompjuter, polako se prisećao kako se upravlja tom spravom. Pre nekoliko godina sam se obučio za pisanje na njemu, ali sam ipak ostao na pisaćoj mašini, i, najčešće, pisao sam rukom, hemijskom olovkom ili parkerovim naliveperom. Stvar navike, ali i pitanje novca, pisanjem nikada nisam zaradio dovoljno i za kompjuter i za druge stvari koje su mi bile važne u životu. Sve što sam zaradio pisanjem, neku ozbiljniju svotu, potrošio sam iz dva puta, jednom po grčkim ostrvima i tumaranjem po Atini i Pireju, i drugi put s jednim dobrim prijateljem, sa kojim sam švrljao po Andaluziji. To mi je tada bilo važnije od kompjutera. A to je i bilo sve od pisanja. Bilo mi je bolje pisati priče naliveperom, hemijskom olovkom, ili ih kucati na mašini, za novine, i zarađivati novac za stan. I, ako nešto ostane, otputovati negde. To mi je bilo bolje. I sada mi je bilo smešno, a pomalo i besmisleno. Dugovao sam kiriju za jedan mesec, za garsonjeru u Beogradu, koja je inače prokišnjavala, i možda je baš tada u Beogradu pljuštala kiša, to sam tada pomislio, i možda je bila poplava u tom malom stanu, jer nema nikog da stavi lonce i kofe na ona mesta gde voda kaplje, ali napokon mi sve to nije bilo važno. To nije bio moj stan i ničeg vrednog nije bilo unutra. Imao sam još i neke dugove, ne velike, ali ipak dugove. A onda, dok sam mislio na to, gledao sam iz vile kroz prozor, gledao

---

sam dve vrane kako preleću park, preko niskih bregova punih maslina i visokih čempresa, a odmah tu, ispod mog prozora, nalazilo se i jedno drvo pomorandže. Krošnja je bila zelena i bilo je plodova, rumeneli su se. Bio sam tako daleko od svega.

I tog dana sam prvi put otišao na ručak u „Vilu Serbeloni“. Sedeo sam za stolom sa gospodinom Menjudijem Vinterom, profesorom kompozicije na odeljenju za muziku Univerziteta Brendis, u Americi, i gospođom Jarkin Kirskilovom, profesorkom književnosti iz Kirgistana, i gostujućim profesorom na Univerzitetu u Rimu, koja je, kako mi je rekla, upravo radila na komparativnoj studiji romana 20. veka. Bio sam obrijan, obukao sam jedini sako koji sam imao, očesljavao se, i seo za veliki okrugli sto, i kad sam rekao da sam iz Srbije, profesorka iz Kirgistana je rekla da se, od kada je došla u Belado, svakog jutra nađe u čudu, i uvek zbunjena prvo pomisli kako nije sigurna šta zapravo traži ovde. Onda sam ja rekao kako se to i meni jutros desilo, i sigurno je da baš to i mene čeka narednih mesec dana. Profesor Menjudi, očigledno prikljiv čovek, rekao je da je ovo u svakom slučaju odlično mesto i za rad i za odmor. Meni je ideja da na ovakvom mestu bilo šta radim bila potpuno nezamisliva. Onda je on ispričao neke viceve, ali meni nijedan nije bio smešan, ili nisam razumeo, pošto ih je pričao suviše brzo za moje znanje engleskog. Popio sam čašu nekog belog vina i izašao napo- lje da zapalim cigaretu. Unutra to nije bilo dozvoljeno. Uostalom, to je bio dobar izgovor da se izbegne druženje u salonu i ispijanje čajeva i kafa.

Iako je bilo vlažno i prohladno, prošetao sam se po okolini, po uzanim stazama kroz šumu, do vrha gde se nalazi kula, preostala od nekog starog utvrđenja, iznad sela Belado. Naravno, u jednom trenutku sam se i izgubio, tačnije, vrteo sam se ukrug, dvaput sam se vratio na isto mesto, kod neke česme. I pošto je gubljenje orijentacije znak umora, vratio sam se u svoj stan, sišao do studija, napravio čaj i našao novine *Internešnal Herald tribjun* na stolu. Dobijao sam i štampu. Francuski klub *Lion* je pobedio beogradsku *Crvenu zvezdu* sa 3:2, u fudbalu, a na Kosovu su opet stradali civili. Odložio sam novine i seo za sto. Nisu mi se čitale te novine. Trebalo je tada možda ipak nešto da radim, ali mi je to bilo nemoguće na takvom mestu. Zaspao sam. Bio sam još uvek umoran od puta. I dugo nisam bio na tako mirnom i tako tihom mestu. I spavao sam sve do uveče.

U pola osam sam otišao na večeru. Kravata je bila obavezna, tako su mi rekli. Izvinio sam se, rekao sam da ne nosim kravatu, a imao sam samo jednu, žutu sa crvenim tačkama, vrlo ekscentričnu, koju sam dobio od prijatelja Čakija na poklon, baš za ovakve prilike, one pijane noći kad su me ispraćali. Nisam je stavio, bila je previše drečava za moj ukus, ali sam iz pristojnosti zakopčao košulju do vrha. Popio sam jedan dupli burbon pre večere, i onda drugi, a kad sam hteo da uzmem još jedan, konobar mi je oteo čašu i ljubazno rekao da bi sad bilo u redu da sednem za zajednički sto, u velikoj sali za večeravanje, pošto će početi da služe večeru. Njemu sam rekao: „U redu“, na engleskom, ali sam se uplašio da će ovde možda biti problema s pićem. S tim konobarom sam se upoznao još prve večeri, čim sam stigao, i, kako mi je rekao, žena mu

---

je Mađarica, i jednom su bili u Beogradu, i mnogo im se svideo. Morao je da bude ljubazan. Za vreme večere iskapio sam nekoliko čaša vina, i konobar mi je samo dosipao, odlično crno vino, toskansko, i smeškao se. Posle sam mu objasnio kako je to, pored svega drugog, još jedna od stvari kojih nema u Beogradu, dobrih vina, i time sam mu dao do znanja da je to jedna od mojih slabosti, i da ne mora da štedi kad sam ja u pitanju. Konobar je samo klimnuo glavom, shvatio je i nasmejao se. Tokom večere, jedan tip iz Gane, crnac naravno, objašnjavao je kako istražuje malariju, i zbog čega je širenje zaraze nemoguće zaustaviti u nekim afričkim zemljama. Nisam baš sve razumeo, ali nisam pažljivo ni slušao. Malarija. Ja tu zaista ne mogu ništa da učinim, pomislio sam u tom trenutku, a i jedan čovek za stolom preko puta buljio je u mene. Gledao je kako ispijam čaše crnog vina. To je bio neki stari profesor sa Univerziteta u Torontu, upoznali smo se pre večere i odmah sam zaboravio kako se preziva, ali sam zapamtio da je radio studiju o Španiji od 16. do 18. veka. Tako mi je rekao. Fin čovek, možda nikad nije video da neko pije više od jedne čaše vina. Čim sam sve svoje pojeo i popio, morao sam da izađem napolje, da popušim cigaretu. Shvatio sam da jedini pušim od ukupno dvadesetak gostiju u vili. Nikada nigde nisam bio toliko drugačiji od drugih, a sve što sam činio bilo mi je potpuno normalno, pušenje cigareta, ispijanje vina, bez kravate, ali ipak u sakou, sasvim normalno. A jedini pušim. Tako je ispalo. Jedan stariji gospodin se pojavio u bašti i pitao me zar mi nije hladno napolju, i kada sam mu rekao kako bih samo da popušim cigaretu, on se glasno nasmejao. Pošto pušim od svoje šesnaeste, i još nisam pokušavao da prestanem,

meni tu ništa nije bilo smešno. Njemu verovatno jeste, baš to, da neko stoji na hladnoći zbog cigarete. I to je u redu, shvatio sam ga. Nekima je to besmisleno, ali meni to ima smisla. I to baš puno smisla, naročito na takvim mestima, u Rokfelerovoj bašti. Posle sam se vratio unutra i ušao u salon u kome su svi stajali i nešto ćaskali. U ćošku sam video mali pokretni sto sa flašama pića. Uzeo sam flašu nekog konjaka i sipao ga u čašu. A onda poneo i flašu i čašu, i popio sve to dok sam razgledao slike i nameštaj i te ljude, i čak malo proćaskao sa nekima od njih u salonu.

Posle sam pred spavanje vrteo dugme na tranzistoru, i uhvatio *Glas Amerike* na srpskom jeziku. Čuo sam da su dnevne novine *Danas*, u kojima sam objavljivao priče i tekstove od njihovog osnivanja pa sve do nekog novog, baš u to vreme uvedenog fašističkog Zakona o informisanju, odštampane u Crnoj Gori, i da su zaplenjene na granici sa Srbijom. Posle su se stanice izmešale, nisam čuo da li se još nešto dogodilo u vezi s tim. Možda ću morati da potražim drugi posao kad se vratim u Beograd, a možda bih mogao i ovde da se zaposlim, pomislio sam, mogao bih da skupljam lišće u parku, to bi zaista bio lep posao. Biti baštovan. Lepo. Onda sam slušao *Radio Monte Karlo*, tu je bila najbolja muzika, i tako sam, opet, zaspao. Treći put za tako malo vremena. Spavalo mi se. Uspavljivala me ta tišina oko jezera i u „Vili Maraneze“, taj mir, i ta iznenadna promena sredine, tako velika promena. Toliko je sve bilo drugačije da me je omamljivalo.